

**Реч на г-н Иван Искров, управител на БНБ,
изнесена при откриването на съвместния
семинар на БНБ и МВФ „България – от преход
към конвергенция: нови предизвикателства“,
София, 2 май 2007 г.**

Ваши Превъзходителства,

Уважаеми дами и господа,

За мен е голямо удоволствие да открия днешният семинар, организиран съвместно от БНБ и МВФ. По време на семинара и с участието на толкова много добре известни икономисти, целим основно да обобщим поуките от процеса на преход на българската икономика през последните 15–16 години и да открием основните цели и предизвикателства пред страната ни. Участието на колеги от Фонда подсказва, че, без да подценяваме ролята на провеждащите икономическата политика в България, не следва да пренебрегваме и външния импулс за промяна, какъвто неизменно бяха взаимоотношенията на страната ни с международните финансови институции. С пълноправното ни членство в ЕС и с приключването на последното споразумение с Фонда всички участници в процеса на вземане на решения и в тяхното провеждане следва да са наясно с отговора на въпроса „А сега можем ли сами, без съветите на Фонда?“. В БНБ считаме, че, ако сме в състояние ясно да очертаем успехите и неуспехите си и особено породилите ги причини, да покажем, че можем да се учим от опита си, както и ясно да формулираме и отстояваме приоритетите си, бихме имали успех в провеждането на икономическа политика и без пряката опека на МВФ, без традиционните мисии на Фонда, посещаващи страната на всеки няколко месеца.

Уважаеми колеги,

Всички тук добре знаем изходните условия и външната икономическа среда в периода на преход на българското стопанство в самото начало на 90-те години на миналия век. Българската икономика подобно на останалите страни в Централна и Източна Европа бе основана на принципите на централното държавно планиране. Липсваха стоков, трудов, финансов и капиталов пазар. Т.нар. „социалистически икономики“ бяха в значителна степен интегрирани помежду си в рамките на Съвета за икономическа взаимопомощ с административно наложена специализация в определени отрасли. Наличието на гарантирани пазари в рамките на СИВ в значителна степен изолираше нашите икономики от конкурентен натиск и свеждаше до минимум стимулите за търсене на конкурентни предимства. В началото на 90-те години в посткомунистическите страни започна уникален процес на преход от централизирана планова към пазарна икономика. Наистина уникален, защото ние не можехме да черпим от историческия опит на други страни, нито от изучаването на академичната литература, защото такава просто не съществуваше. Опит и познания за извършването на преход от командно-административна към пазарна икономика нямаше и МВФ. Всички трябваше да се учим *ad-hock*.

По различни причини – както обективни, така и поради липса на политическа воля и консенсус – реструктурирането на българската икономика беше отлагано и, както всички тук знаем, в средата на 90-те години страната ни логично изпадна в дълбока политическа и финансова криза. Добрата новина бе, че кризата от своя страна катализира дълбоки и всеобхватни икономически реформи. В основата на започналите в средата на 1997 г. реформи, насърчавани и подкрепяни от МВФ, бе постигането и поддържането на макроикономическа стабилност, основана на строга бюджетна

политика и режим на паричен съвет, максимално оттегляне на държавата от икономиката, пълна либерализация на вътрешната и външната търговия и въвеждане на свободно движение на капитали. Следваната от 1997 г. насам бюджетна политика, както и либерализацията и реструктурирането на икономиката ни бяха основните стълбове, върху които бе изградено доверието на населението и чуждестранните инвеститори.

Тези изходни условия в българската икономика съвпаднаха с процес на предефиниране на принципите за провеждане на икономическата политика и в развитите пазарни икономики. Концепцията и практиката на икономическата политика през 90-те години на ХХ век се промениха значително. Постигнат бе консенсус, че основната цел на макроикономическата политика е да осигури „номинална котва“ за контрол върху инфлацията и инфлационните очаквания, да подпомага общата стабилност на стопанството и изграждането на благоприятна среда за устойчив дългосрочен икономически растеж. Макроикономическата стабилност и либерализацията на пазарите залегнаха в основата на всяка успешна икономическа политика, в това число и в принципите на развитие на ЕС и изграждането на Икономическия и паричен съюз.

През целия този период на преход в нашето общество неизменно се водеше дискусия по следните два въпроса:

1. Какви са ролята и заслугите на българските политици и икономисти за формулирането и провеждането на икономическите реформи и каква е ролята на МВФ; и
2. Възможна ли е друга философия на икономическата политика, която не придава толкова голямо значение на макроикономическата стабилност и либерализацията на икономиката.

През годините на прехода в обществото, изглежда, се оформи разбирането, че всички икономически реформи са проведени под външен натиск, главно под натиска на МВФ, и въпреки желанието на нашите политици. През последните няколко години към Фонда се добави и Европейската комисия. Безспорно тези институции играеха важна, катализираща роля. Но тези от нас, които са били ангажирани в процеса на формулиране и прилагане на икономическата политика в страната през последните 15 години, знаят, че това разбиране е дълбоко погрешно. Няма и не може да има успешна икономическа политика без наличието на необходимата вътрешна политическа подкрепа. Не е случайно, че един от ключовите критерии, които МВФ използва при структурирането на своите програми, е степента, в която предложените реформи имат подкрепата на националните власти. Казано по друг начин, в каква степен правителствата осъзнават необходимостта от тези реформи и са готови да ги провеждат.

Нерядко през годините на прехода, особено след 1997 г., се говореше, че може би съществува алтернативен модел на икономическа политика, който не придава толкова голямо значение на макроикономическата стабилност, либерализацията и икономическите реформи. Опитът обаче показва, че политика, целяща получаването на краткосрочни и популистски резултати, е обречена на неуспех и в крайна сметка струва много скъпо на цялото общество. Състоянието на Унгария, навремето „отличник“ измежду страните в преход, която след май 2004 г. не само спря реформите, но и в много отношения отбеляза връщане назад, е показателен пример за важността на разумната икономическа политика като основа за постигането на устойчив икономически растеж и благосъстояние на обществото. Членството в ЕС само по себе си е важно, но недостатъчно условие.

Казаното до тук неизбежно дава отговор и на въпросите, каква икономическа политика трябва да се следва, за да се постигне по-бърз процес на конвергенция, и кой трябва да е двигателят на тази политика – София или Брюксел. Самото членство в ЕС

носи със себе си ангажименти за провеждане на икономическа политика, която засилва гъвкавостта и конкурентоспособността при запазване стабилността на макроравнище. Пактът за стабилност и растеж и ангажиментът за изготвяне и изпълнение на конвергентни програми практически запазва общата рамка на икономическата политика, която страната ни следва от 1997 г. до сега. Реалната конвергенция, или подобряването на стандарта на живот на гражданите трябва и може да бъде осъществена единствено при поддържане на макроикономическа стабилност и достигната номинална конвергенция.

В годините на преход страната ни проведе безпрецедентни икономически и социални реформи, които започнаха да дават резултати през последните години. Членството ни в Европейския съюз в много голяма степен се дължи на готовността и волята ни да провеждаме тези реформи. През този период ние изградихме едно сравнително важно предимство спрямо старите и част от новите държави – членки на ЕС – научихме се да се реформираме и да се адаптираме към бързо променящата се глобална икономика. Това е предимство, което трябва да запазим, защото с членството на България в ЕС интеграцията ни в европейската икономика не завършва, а тепърва предстои. Икономическите резултати на страната през последните 10 години показват, че можем да следваме успешна икономическа политика, че можем да бъдем конкурентни и на европейско ниво.

Без да изчерпвам възможните предизвикателства, които ще се коментират днес, искам да обърна внимание на един от ангажиментите ни в ЕС – ангажимента ни да се присъединим към еврозоната. Няма да се спирам в детайли на предимствата за националната ни икономика от членството на страната в еврозоната, тъй като за това съм говорил десетки пъти. Само ще напомня, че съществуващата рамка на провеждане на макроикономическа политика в България, основана на фиксиран валутен курс предопределя за обществото ни големите ползи от членство в еврозоната при липсата на значителни разходи. Именно поради това три последователни правителства, при това излъчени от различни сфери на политическото пространство, поддържат стратегия и следват политика, целящи бързо присъединяване на страната към еврозоната. Добре известно е, че Договорът от Маастрихт дефинира много строги критерии за членство, които трябва трайно да бъдат изпълнени. Това практически означава, че ангажиментът на страната за членство в еврозоната ще има дисциплиниращ ефект върху икономическата политика на страната. С други думи, общата рамка на икономическата политика в ЕС, както и ангажимента ни за членство в еврозоната са външните котви на икономическата политика, които ще изпълняват ролята, която играеше МВФ през последните 15 години.

Уважаеми колеги,

Преди да завърша, искам да изкажа благодарност от името на БНБ на всички ръководители и служители на Фонда, които през годините работиха с българските власти. Да им благодаря за тяхната политическа, финансова и техническа подкрепа за икономическите реформи в страната. Бих желал да благодаря включително за моментите, когато сме имали несъгласия и разгорещени дискусии. Те в крайна сметка също бяха изключително полезни.

Надявам се, че конференцията ще бъде интересна и ви желая плодотворни дискусии.

Благодаря за вниманието!